

УДК 352:354/332.2:332.3
DOI 10.36030/2310-2837-3(98)-2020-77-85

ЗЕМЕЛЬНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ОСНОВА ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Л. О. Польська,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

У статті обґрунтовано необхідність проведення земельної децентралізації, а саме передачі повноважень виконавчих органів влади щодо володіння, користування та розпорядження землями сільськогосподарського призначення державної власності на місцевий рівень. Цей процес уможливить фінансове самозабезпечення місцевої громади та підвищить їх роль в управлінні земельними ресурсами, які розміщені в межах об'єднаних територіальних громад. Акцентовано увагу на тому, що органи місцевого самоврядування, приватний сектор економіки будуть відповідальними за власний соціально-економічний та культурний розвиток і забезпечення високого рівня якості життя та екологічної безпеки навколишнього середовища громади. Основну увагу приділено теоретичним та методичним підходам до визначення поняття сільських територіальних громад, їх структурним та економічним відмінностям від міських громад. Запропоновано науково-практичні рекомендації щодо нормативно-правового, організаційного та фінансового забезпечення процесу децентралізації державних органів управління земельними ресурсами з передачею основного засобу виробництва в сільських територіях – земель сільськогосподарського призначення державної власності – в комунальну власність сільських територіальних громад та їх об'єднань.

Ключові слова: децентралізація влади; об'єднані територіальні громади; земельні ресурси; сталий розвиток; сільські території.

LAND DECENTRALIZATION AS THE BASIS OF FINANCIAL CAPACITY OF RURAL TERRITORIAL COMMUNITIES

L. O. Polska,
Dnipro State Agrarian and Economic University

The article substantiates the need for land decentralization, namely the transfer of powers of executive authorities to own, use and dispose of state-owned agricultural land at the local level. This process will enable the financial self-sufficiency of the local community, and increase their role in the management of land resources located within the united territorial communities. Local governments, the private sector of the economy will be responsible for their own socio-economic and cultural development, and ensuring a high level, quality of life and environmental safety of the community. The article focuses on theoretical and methodological approaches to defining the concept of rural territorial communities, their structural and economic differences from urban communities. It is proposed the scientific and practical recommendations for regulatory, legal, organizational and financial support of the process of decentralization of state land management bodies, with the transfer of the main means of production in rural areas – state-owned agricultural lands to the communal property of rural communities and their associations.

Local governments create economic, social and environmental prerequisite for the development of their territories, ensure the functioning of infrastructure facilities, promote the implementation of strategies and programs of sustainable development, national, regional and local levels, determine local socio-economic and cultural development policies. Therefore, in order to exercise the powers delegated as a result of the decentralization reform, communities must be provided with sufficient natural, first of all, land resources and financial opportunities for the successful realization of all tasks and the implementation of delegated powers. At present, the problem of the financial capacity of rural communities to maintain all infrastructure and social facilities and to implement local sustainable development programs is particularly acute. To ensure the economic independence of rural territorial communities, it is necessary to implement land decentralization, with the transfer of authority to own, use and dispose of agricultural land to rural territorial communities outside the united territorial communities. For these purposes, an inventory of state-owned agricultural lands should be made as soon as possible, and they should be transferred to the communal ownership of rural territorial communities, whose disposal will significantly fill community budgets and expand their opportunities on the way to financial independence and self-sufficiency. It is also important to fix the concept of rural territorial community and their powers to manage agricultural land in the Law «On Local Self-Government», to clearly distinguish between rural communities and urban, and their powers, for the latter, agricultural land – is not the main means of agricultural production and cannot be an object of communal property of urban territorial communities. As a result of the land decentralization reform, it is necessary to carry out a large-scale structural reorganization of central executive bodies, namely to reorganize the State Geocadastr of Ukraine, to transfer part of its functions to newly created public administration bodies: State Land Agency of Ukraine (State Land Agency), and its territorial subdivisions (regional level management), State Land Fund of Ukraine (State Land Fund), State Land Inspectorate of Ukraine (State Land Inspectorate). The main functions and powers of the State Land Agency are to determine: approval of land management policy, state land management (those land plots which, according to the law, cannot be transferred to communal ownership of rural territorial communities), regulation of agricultural land circulation, the right to repurchase

© Польська Л. О., 2020

agricultural land, and direction land to an efficient and conscientious land user. The main functions of the State Land Fund are: issuing loans for farmers secured by land or for the purchase of agricultural land for agricultural production.

It is also expedient to create a separate state institution – the State Inspectorate for Agricultural Land Protection, which would exercise state supervision (control) in the agro-industrial complex in terms of compliance with land legislation, use and protection of agricultural land of all forms of ownership, soil fertility, to replace the liquidated State Inspectorate. agriculture, whose functions were entrusted to the State Service for Geodesy, Cartography and Cadastre. Also clearly differentiate in the law the powers of the State Inspectorate for Agricultural Land Protection and the State Ecological Inspectorate, which also nominally carries out similar supervision. Local self-government bodies to leave self-governing control on the ground over observance of land legislation. In our opinion, this reorganization is more in line with the issues of land relations development that arise as a result of large-scale land reform.

Keywords: decentralization of power; united territorial communities; land resources; sustainable development; rural areas.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сільські території в усьому світі відіграють досить важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки країн, вони є осередком культурної спадщини. Загалом сільське населення в Україні становить близько 30 % (Державна служба статистики України, 2020) від усього населення, сільські території займають майже 80 % від усієї площі країни, з них землі сільськогосподарського призначення – близько 70 % від загальної площі земель в Україні (60,4 млн га), а саме 42,4 млн га (Інфографіка, 2015). Тому ігнорування проблем та прав сільських жителів на гідний рівень життя, забезпечення якісними послугами, розвинутою інфраструктурою, створення робочих місць і подолання бідності є несправедливим. Здійснення адміністративної реформи, спрямованої на децентралізацію органів державного управління, з передачею повноважень на місця і забезпечення фінансово-економічних можливостей та інструментів є важливим та прогресивним заходом щодо забезпечення законних прав та інтересів територіальних громад впливати не номінально, а реально на соціально-економічний та культурний розвиток своїх територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Питання, пов'язані з територіальною самоорганізацією населення, організаційними формами функціонування місцевої влади, розглядали у своїх працях В. Россоха, Л. Пронько (2017), М. Плотнікова (2019), Ю. Лупенко, М. Малік, О. Булавка. Розвиток сільських поселень в умовах децентралізації управління досліджували Т. Заяць (2017), В. Рябоконт (2020), М. Талавиря, А. Горай (2018), О. Василенко, М. Дяченко (2018), Я. Жаліло, О. Шевченко, В. Романова (2019). Теоретичні аспекти процесу децентралізації вивчали А. Косач (2016), М. Барановський (2017), Т. Кравченко (2015), В. Малокий (2016), Т. Гладка (2015), міжнародний досвід проведення реформи децентралізації –

В. Пилипів, Б. Данилишин (2016). Проблематику управління земельними ресурсами крізь призму децентралізації розглядали у своїх працях Н. Третяк, П. Кулинич (2015), Т. Титаренко (2015) та ін.

Метою статті є розгляд сутності процесу земельної децентралізації, зокрема реформи органів державного управління земельними ресурсами, та передачі повноважень органів виконавчої влади у сфері земельних відносин місцевим органам влади для забезпечення фінансової спроможності та сталого розвитку сільських територіальних громад.

Виклад основного матеріалу. З прийняттям Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади у квітні 2014 р. (Про схвалення Концепції реформування, 2014) в Україні було розпочато одну із наймасштабніших реформ – децентралізацію влади. Ця реформа відповідає принципам та положенням Європейської хартії місцевого самоврядування (Європейська хартія, 1985) щодо посилення правової, організаційної та матеріальної спроможності територіальних громад, органів місцевого самоврядування та відповідає ст. 140 Конституції України щодо права територіальної громади на місцеве самоврядування (Конституція України, 1996).

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» місцеве самоврядування – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України (Про місцеве самоврядування в Україні, 1997). Загалом за період з 2014 по 2019 р. було прийнято низку законопроектів для реалізації реформи децентралізації, а також закони про внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України. Завдяки цим змінам відбулася фінансова децентралізація: місцеві бюджети

зросли на 206,4 млрд грн: з 68,6 млрд в 2014 р. до 275 млрд грн у 2019 р. (Децентралізація, 2020). У 2014 р. прийнято Закон України «Про співробітництво територіальних громад», завдяки якому було створено механізм вирішення спільних проблем громад: утилізація та переробка сміття, розвиток спільної інфраструктури та ін. У 2015 р. було прийнято Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», який дав змогу розпочати процес формування базового рівня місцевого самоврядування, а саме спроможних громад. За 2015–2019 рр. в Україні добровільно створено 982 об'єднані територіальні громади (ОТГ). До їх складу увійшли близько 4500 колишніх місцевих рад, у яких проживає 11 млн осіб (Децентралізація дає можливості, 2020). Постановою Кабінету Міністрів України було затверджено Методику формування спроможних територіальних громад (2015), метою якої є створення спроможних територіальних громад сіл, селищ, міст, які в результаті добровільного об'єднання здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання публічних послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Згідно із Законом України «Про засади державної регіональної політики» (2015) було здійснено державну підтримку регіонального розвитку та розвитку інфраструктури громад, за рахунок якої в регіонах та громадах реалізовано у 2015–2019 рр. понад 12 тис. проєктів.

12 червня 2020 р. уряд затвердив новий адміністративно-територіальний устрій базового рівня. Відповідно до розпоряджень Кабінету Міністрів України, після місцевих виборів в Україні буде 1470 територіальних громад, які покриватимуть усю територію країни. 17 липня 2020 р. Верховна Рада України прийняла Постанову № 3650 «Про утворення та ліквідацію районів», згідно з якою тепер в Україні 136 районів, старі 490 районів парламент ліквідував (Децентралізація дає можливості, 2020).

Отже, процес децентралізації влади – це структурні зміни в територіальній організації системи органів місцевої влади, який здійснюється шляхом передачі повноважень та фінансів від державної влади якнайближче до людей – органам місцевого самоврядування (ОМС) (Децентралізація дає можливості, 2020). Відповідно

місцеві органи влади самостійно вирішують питання місцевого соціально-економічного та культурного розвитку і несуть повну відповідальність за прийняті рішення перед своєю громадою.

Від того, наскільки компетентною та відповідальною є місцева влада в управлінні природними ресурсами, насамперед земельними, залежить добробут усієї громади та продовольча безпека країни. Адже саме сільські територіальні громади (СТГ) забезпечують продовольством усю країну. Тому управління земельними ресурсами, особливо сільськогосподарського призначення, є стратегічно важливою передумовою сталого розвитку сільської громади, забезпечення її життєдіяльності і країни в цілому. Офіційне визначення самого поняття сільської територіальної громади в Законі України «Про місцеве самоврядування» відсутнє, але відмінності між міськими територіальними громадами (МТГ) та сільськими є досить суттєвими. Так, в «Енциклопедичному словнику з державного управління» наведено визначення поняття «сільська територія», під яким розуміються гетерогенні за структурною будовою соціально-просторові утворення, що складаються з населення, поселень, виробничих комплексів, інфраструктури, земель сільськогосподарського та іншого призначення, природного середовища, які виконують виробничо-господарські, природоохоронні, рекреаційно-оздоровчі, соціальні та інші функції з урахуванням їх ресурсного потенціалу і перебувають під управлінським впливом органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, а також суб'єктів господарювання різних форм власності (Енциклопедичний словник, 2010). У Законі України «Про місцеве самоврядування» (ст. 1) термін «територіальна громада» визначається як жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, селищ, міст, що мають єдиний адміністративний центр. У Законі також визначено поняття «територія територіальної громади» – нерозривна територія, в межах якої територіальна громада здійснює свої повноваження щодо вирішення питань місцевого значення відповідно до Конституції і законів України, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування (Про місцеве самоврядування, 1997). Ці визначення досить загальні, тому поняття сільських територіальних громад потребує уточнення. Адже специфіка життя в сільській місцевості відрізняється від умов життєдіяльності громади в містах. А це впливає на вибір методів

та підходів, пов'язаних з управлінням цими територіями. О. Бородіна, І. Прокоп, В. Юрчишин, Т. Кравченко та інші дослідники вивчали питання розвитку сільських громад, зокрема вони визначили поняття сільських громад як самоорганізованих жителів, які поділяють спільний життєвий простір, об'єднані прагненням, готовністю і реальними справами до покращання свого економічного, соціального й екологічного становища, які створили для цього громадську організацію і визначили лідера з числа її членів. Поділяючи позиції вказаних дослідників, сформулюємо визначення саме поняття сільської територіальної громади. На наш погляд, сільська територіальна громада – це територіально об'єднана спільнота жителів села, селища або кількох сіл, селищ, які є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, основою господарсько-виробничої та економічної діяльності яких є сільське господарство. Таким чином, основною ознакою сільської громади є переважання сільської виробничо-господарської діяльності, необхідною складовою якої є наявність у громади земель сільськогосподарського призначення та повноваження ОМС щодо володіння, користування та розпорядження цими землями. Відповідно до ст. 33 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» повноваження ОМС у сфері регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища розподілені на власні (самоврядні) та делеговані (Про місцеве самоврядування, 1997). Так, до власних повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

1) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо встановлення ставки земельного податку, розмірів плати за користування природними ресурсами, вилучення (викупу), а також надання під забудову та для інших потреб земель, що перебувають у власності територіальних громад; визначення в установленому порядку розмірів відшкодувань підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності за забруднення довкілля та інші екологічні збитки;

2) підготовка і подання на затвердження ради проєктів місцевих програм охорони довкілля, участь у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля;

3) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні;

4) оприлюднення в мережі «Інтернет» геопросторових даних та метаданих згідно із Зако-

ном України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних».

Делеговані повноваження:

1) здійснення контролю за додержанням земельного та природоохоронного законодавства, використанням і охороною земель, природних ресурсів загальнодержавного та місцевого значення, відтворенням лісів;

2) координація діяльності місцевих органів земельних ресурсів;

3) погодження клопотань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів загальнодержавного значення;

4) вирішення земельних спорів у порядку, встановленому законом;

5) підготовка висновків щодо надання або вилучення в установленому законом порядку земельних ділянок, що проводиться органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;

6) організація і здійснення землеустрою, погодження проєктів землеустрою;

7) здійснення контролю за впровадженням заходів, передбачених документацією із землеустрою;

8) створення та забезпечення функціонування місцевих екологічних автоматизованих інформаційно-аналітичних систем, які є складовою мережі загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації;

9) надання відомостей з Державного земельного кадастру відповідно до закону;

10) надання податковим органам у строки та в порядку, встановлені Податковим кодексом України, інформації щодо власників та користувачів, у тому числі на правах оренди (суборенди), емфітевзису, земельних ділянок сільськогосподарського призначення, розташованих на території відповідної сільської, селищної, міської ради, ради об'єднаної територіальної громади, що створена згідно із законом та перспективним планом формування територій громад.

31 січня 2018 р. уряд ухвалив розпорядження № 60-р щодо передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність ОТГ. Відповідно до Розпорядження Держгеокадастру доручається розпочати з 1 лютого 2018 р. передачу всіх земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності в комунальну власність відповідних ОТГ, крім тих земельних ділянок, які не можуть бути передані в комунальну власність (Питання передачі земельних, 2018).

У випадку, якщо земельні ділянки не сформовані, Держгеокадастру доручається забезпечити їх формування шляхом інвентаризації. До передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність розпорядження землями сільськогосподарського призначення при передачі в користування (виключно шляхом проведення аукціонів) або у власність, здійснювати за погодженням з ОТГ та після прийняття ними рішення. Завдяки так званій земельній децентралізації – передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності в комунальну власність відповідних ОТГ буде чітко і прозоро сформовано дохідну частину місцевих бюджетів у частині плати за землю. Це також стимулюватиме територіальні громади до їх добровільного об'єднання. Таке досить важливе рішення для сільських громад у частині фінансового самозабезпечення та планування свого майбутнього розвитку. Але землі сільськогосподарського призначення необхідні, передусім сільським ОТГ (СОТГ), тому потрібно законодавчо розділити сільські та міські територіальні громади, і в Розпорядженні вказати, кому саме вони передаються, щоб уникнути колізій у законі. Зрозуміло, що наповнення бюджетів МТГ більшою мірою відбувається за рахунок податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) та інших податків та зборів з огляду на більшу чисельність та густоту населення міст. Для сільських територіальних громад надходження від ПДФО в бюджеті набагато нижчі, ніж у містах, і вони обмежують можливості щодо динамічного розвитку сільської громади та її самозабезпечення, тому саме надходження від плати за землю і можливість розпорядження землями сільськогосподарського призначення дадуть змогу значно наповнити бюджети СОТГ і покращити ситуацію на селі. Так, згідно зі статистикою місцеві бюджети отримали такий обсяг надходжень за січень–червень 2020 р.: ПДФО за перше півріччя 2020 р. становив 81 млрд грн; надходження від плати за землю – 13,3 млрд грн; фактичні надходження податку на нерухоме майно – 2,3 млрд грн; надходження єдиного податку – 17,7 млрд грн (Децентралізація дає можливості, 2020).

Відповідно до прийнятих законодавчих актів доцільно передати повноваження місцевих органів виконавчої влади у сфері управління земельними ресурсами ОМС. Таким чином, на місцевому рівні управління земельними ресурсами повністю буде здійснюватися виконавчими органами місцевої ради, а за органами виконавчої влади слід закріпити нагляд та контроль за

дотриманням законодавства у сфері раціонального використання та охорони земель. Організаційно структура органів виконавчої влади у сфері управління земельними ресурсами може бути значно скорочена за рахунок ліквідації місцевих виконавчих органів земельних ресурсів. Центральним органом виконавчої влади у сфері управління земельними ресурсами доцільно визначити Державне земельне агентство України (далі – Держземагентство), яке буде підпорядковане Міністерству аграрної політики та розвитку сільських територій. Структурними органами Держземагентства України пропонується визначити такі: Держгеокадастр, Державний земельний фонд (ДЗФ), Державна земельна інспекція, територіальні органи Держземагентства (територіальні підрозділи управління обласного рівня).

До основних функцій та повноважень Держземагентства слід віднести: затвердження політики управління земельними ресурсами, управління державними землями (тими земельними ділянками, які згідно із законом не можуть бути передані в комунальну власність СОТГ), регулювання обігу земель сільськогосподарського призначення, право викупу земель, і спрямування земель до ефективного та добросовісного землекористувача.

Основними функціями ДЗФ є видача кредитів для сільгоспвиробників під заставу землі або для купівлі сільськогосподарської землі для ведення сільського виробництва. Також доцільно створити окрему державну установу – Державну інспекцію з охорони земель сільськогосподарського призначення (далі – Держземінспекція), яка б здійснювала державний нагляд (контроль) в агропромисловому комплексі в частині дотримання земельного законодавства, використання та охорони земель сільськогосподарського призначення всіх форм власності, родючості ґрунтів, замість ліквідованої Державної інспекції сільського господарства, функції якої було покладено на Державну службу з питань геодезії, картографії та кадастру. Також потрібно чітко законодавчо розмежувати повноваження Державної інспекції з охорони земель сільськогосподарського призначення та Державної екологічної інспекції, яка теж номінально здійснює аналогічний нагляд. За ОМС слід залишити самоврядний контроль на місцях за дотриманням земельного законодавства.

Загалом реформа децентралізації влади надає ОМС можливості щодо планування та управління місцевим розвитком громади, але для їх успішного впровадження потрібні більш широкі повноваження. Тому передача повноважень місцевих органів виконавчої влади у сфері управління земельними

ресурсами органам місцевого самоврядування сприятиме подальшому економічному зростанню сільських територіальних громад, покращанню інфраструктури, створенню та підтримці соціальних об'єктів культурного розвитку громади, захисту прав місцевих землекористувачів та спонукатиме молодь громади залишатися в сільській місцевості і розбудовувати аграрний потенціал країни.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Місцеві органи управління створюють економічні, соціальні та екологічні передумови розвитку своїх територій, забезпечують функціонування інфраструктурних об'єктів, сприяють упровадженню стратегій та програм сталого розвитку, національного, регіонального та місцевого рівнів, визначають на місцях політику соціально-економічного та культурного розвитку громади. Тому для здійснення переданих у результаті проведення реформи децентралізації повноважень громади повинні бути забезпечені достатніми природними, насамперед земельними, ресурсами та фінансовими можливостями для успішного виконання всіх поставлених завдань і делегованих повноважень. На сьогодні особливо актуальне питання щодо фінансової спроможності сільських територіальних громад утримувати всі інфраструктурні та соціальні об'єкти і впроваджувати місцеві програми сталого розвитку. Щоб забезпечити економічну незалежність сільських територіальних громад, необхідно провести земельну децентралізацію з передачею повноважень щодо володіння, корис-

тування та розпорядження землями сільськогосподарського призначення сільськими територіальними громадами за межами ОТГ. Для цього потрібно якомога швидше здійснити інвентаризацію державних сільськогосподарських земель і передати їх у комунальну власність сільських територіальних громад, розпорядження якими суттєво наповнить бюджети громад і розширить їх можливості щодо досягнення фінансової незалежності та самозабезпечення. Також важливо закріпити поняття сільської територіальної громади і їх повноваження, щодо управління землями сільськогосподарського призначення в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» для чіткого розмежування сільських та міських ОТГ і їх повноважень, для останніх земля сільськогосподарського призначення не є основним засобом сільськогосподарського виробництва і не може бути об'єктом комунальної власності міських територіальних громад. У результаті проведення реформи земельної децентралізації потрібно здійснити масштабну структурну реорганізацію центральних органів виконавчої влади, а саме реорганізувати Держгеокадастр України, частину його функцій передати новоствореним органам державного управління: Державному земельному агентству України та його територіальним підрозділам (управлінням обласного рівня), Державному земельному фонду України, Державній земельній інспекції України. Така реорганізація, на нашу думку, сприятиме вирішенню тих питань розвитку земельних відносин, які виникають у результаті масштабної земельної реформи.

Список використаних джерел

- Барановський М. Пострадянська трансформація сільського простору в Україні: від поляризації до децентралізації. *Часоп. соц.-екон. географії*. 2017. Вип. 23 (2). С. 23–29.
- Василенко О. П., Дяченко М. І. Децентралізація влади і її наслідки для громади. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 4. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/36.pdf (дата звернення: 20.07.2020).
- Гладка Т. І. Децентралізація влади в Україні як засіб посилення демократії та підвищення її стабільності. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?%20op=1&z=937> (дата звернення: 17.07.2020).
- Данилишин Б. М. Децентралізація у країнах ЄС: уроки для України. *Регіон. економіка*. 2016. № 1. С. 5–11.
- Державна служба статистики України. Населення (2020). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/>

References

- Baranovskiy, M. (2017). Postradyanska transformaciya sil'skogo prostoru v Ukraini: vid polyaryzatsii do centralizatsii: *Chasopys socialno-ekonomichnoyi geografii*. Is. 23 (2). P. 23–29 [in Ukrainian].
- Vasylenko, O. P., Dyachenko, M. I. (2018). Decentralizaciya vlady i ii naslidky dlya gromady. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya na rozvytok*. № 4. Retrieved from: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/36.pdf
- Gladka, T. I. (2015). Decentralizaciya vlady v Ukraini yak zasib posylennya demokratii ta pidvyshchennya yiyi stabilnosti. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennia ta rozvytok*. № 12. Retrieved from: <http://www.dy.nayka.com.ua/?%20op=1&z=937>
- Danylyshyn, B. M. (2016). Decentralizaciya u krainah YES: Uroky dlya Ukrainy. *Regionalna ekonomika*. № 1. P. 5–11 [in Ukrainian].
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Naselennya (2020). Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html

- operativ2007/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html (дата звернення: 19.07.2020).
- Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу : аналіт. доп. / [Я. А. Жаліло та ін.] ; за наук. ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2019. 192 с.
- Децентралізація дає можливості (2020). URL: <https://decentralization.gov.ua/about> (дата звернення: 30.07.2020).
- Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трошинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.
- Європейська хартія місцевого самоврядування, м. Страсбург, 15 жовт. 1985 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036 (дата звернення: 20.07.2020).
- Заяць Т. А. Розвиток сільських поселень України в умовах децентралізації: можливості та ризики. *Демографія та соціальна економіка*. 2017. № 3. (31). С. 48–60. Doi: <https://doi.org/10.15407/dse2017.03.048> (дата звернення: 18.07.2020).
- Інфографіка: Структура українських земель та співвідношення кількості чорноземів в Україні та інших європейських країнах (04.12.2015). URL: <https://land.gov.ua/info/infohrafika-struktura-ukrainskykh-zemel-ta-spivvidnoshennia-kilkosti-chornozemiv-v-ukraini-ta-inshykh-ievropeiskykh-krainakh/> (дата звернення: 22.07.2020).
- Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР в ред. від 01.01.2020, підстава – 27–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.07.2020).
- Косач А. О. Теоретичні аспекти впливу процесів децентралізації на економічний розвиток країни. *Актуальні пробл. економіки*. 2016. № 8. С. 16–21.
- Кулинич П. Право сільської громади на землю в контексті адміністративно-територіальної реформи. *Віче*. 2015. № 14. С. 11–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2015_14_4 (дата звернення: 15.07.2020).
- Малоокий В. Теоретичні аспекти дослідження управління земельними ресурсами територіальних громад. *Держ. буд-во*. 2016. № 1. С. 1–11.
- Питання передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність об'єднаних територіальних громад : Розпорядж. Кабінету Міністрів України від 31.01.2018 № 60-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pitannya-peredachi-1> (дата звернення: 15.07.2020).
- Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII в ред. від 19.03.2017 р., підстава 1851-19. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.07.2020).
- Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 19.07.2020).
- Decentralizacia vlady: poryadok denni na serednostrokovu perspektivu : analit. dop. / [Ya. A. Zhalilo, O. V. Shevchenko, V. V. Romanov ta in.]; za nauk. red. Ya. A. Zhalila. Kyiv : NISD, 2019. 192 p. [in Ukrainian].
- Decentralizacia daye mozhlyvosti (2020). Retrieved from: <https://decentralization.gov.ua/about>
- Encyklopedychnyy slovnyk z derzhavnogo upravlinnya (2010) / uklad. : Yu. P. Surmin, V. D. Bakumenko, A. M. Myhnenko ta in. ; za red. Yu. V. Kovbasyuka, V. P. Troshynskogo, Yu. P. Surmina. Kyiv : NADU. 820 p. [in Ukrainian].
- Eivropeiska Hartia miscevego samovyraduvannya, m. Strasburg, 15 zhovtnya 1985. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036
- Zayaz, T. A. Rozvytok silskykh poselen Ukrainy v umovah decentralizacii: mozhlyvosti ta ryzyky. *Demografia ta socialna ekonomica*. 2017. № 3. (31). P. 48–60. Retrieved from: <https://doi.org/10.15407/dse2017.03.048>
- Infografica: Struktura ukrainskykh zemel ta spivvidnoshennya kilkosti chornozemiv v Ukraini ta inshykh eivropeiskykh krayinah (04.12.2015). Retrieved from: <https://land.gov.ua/info/infohrafika-struktura-ukrainskykh-zemel-ta-spivvidnoshennia-kilkosti-chornozemiv-v-ukraini-ta-inshykh-ievropeiskykh-krainakh/>
- Konstytucia Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR v redakcii vid 01.01.2020, pidstava – 27-IX. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
- Kosach, A. O. (2016). Teoretychni aspekty vplyvu procesiv decentralizacii na ekonomichni rozvytok krainy. *Actualni problemy ekonomiky*. № 8. P. 16–21 [in Ukrainian].
- Kulynych, P. (2015). Pravo silskoyi gromady na zemlyu v konteksti administratyvno-terytorialnoyi reformy. *Viche*. № 14. P. 11–15. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2015_14_4
- Malookyi, V. (2016). Teoretychni aspekty doslidzhennya upravlinnya zemelnymy resursamy terytorialnykh gromad. *Derzhavne budivnytstvo*. № 1. С. 1–11 [in Ukrainian].
- Pytannya peredachi zemelnykh dilyanok silskogospodarskogo pryznachennia derzhavnoyi vlasnosti u komunalnu vlasnist obyednanykh terytorialnykh gromad : Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 31.01.2018 № 60-r. Kyiv. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pitannya-peredachi-1>
- Pro dobrovilne obiednannya terytorialnykh gromad : Zakon Ukrainy vid 05.02.2015 № 157-VIII v redakcii vid 19.03.2017, pidstava 1851-19. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua>
- Pro zasady derzhavnoi regionalnoyi polityky : Zakon Ukrainy vid 5.02.2015 za № 156-VIII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>
- Pro zatverdzhennya Derzhavnoyi strategiyi regionalnogo rozvytku Ukrainy na period do 2020 r. : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 6.08.2014 № 385 v redakcii vid 24.12.2019, pidstava – 1065-2019-p. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF#Text>
- Pro zatverdzhennya Metodyky formuvannya spromozhnykh terytorialnykh gromad : Postanova Kabinetu Ministriv

- Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку України на період до 2020 р. : Постанова Каб. Міністрів України від 06.08.2014 № 385 в ред. від 24.12.2019, підстава – 1065-2019-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.07.2020).
- Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад : Постанова Каб. Міністрів України; Методика, Форма типового документа, Паспорт від 08.04.2015 № 214 в ред. від 31.01.2020, підстава – 34-2020-п. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF> (дата звернення: 20.07.2020).
- Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР в ред. від 23.07.2020, підстава – 805-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 18.07.2020).
- Про органи самоорганізації населення : Закон України від 11.07.2001 № 2625-III в ред. від 01.01.2020, підстава – 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14#Text> (дата звернення: 13.07.2020).
- Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядж. Каб. Міністрів України; Концепція від 01.04.2014 № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 20.07.2020).
- Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17.06.2014 № 1518-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (дата звернення: 14.07.2020).
- Про схвалення Концепції розвитку сільських територій : Постанова Каб. Міністрів України від 23.09.2015 № 995-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.07.2020).
- Росоха Володимир, Плотнікова Марія. Розвиток сільських територій України в умовах децентралізації управління: стан, проблеми, перспективи. *Економічний дискурс* : міжнар наук. журн. 2019. Вип. 4. С. 41–53.
- Росоха Володимир, Пронько Людмила. Об'єднання сільських громад як чинник розвитку земельних відносин. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 9. С. 124–135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2017_9_12 (дата звернення: 13.07.2020).
- Рябокоть В. П. Децентралізація – шлях до розвитку сільських територій в Україні. *Економіка АПК*. 2020. № 1. С. 6–17. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202001006> (дата звернення: 18.07.2020).
- Рябокоть В. П. Формування стійкої сільської поселенської мережі та об'єднаних територіальних громад. *Економіка АПК*. 2019. № 2. С. 6–18. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201902006> (дата звернення: 14.07.2020).
- Талавиря М. П., Горай А. О. Розвиток сільських територій в умовах децентралізації. *Економіка АПК*. 2018. № 11. С. 75–79. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201811075> (дата звернення: 15.07.2020).
- Україна; Metodyka, Forma typovogo dokumenta, Passport від 08.04.2015 № 214 v redakcii від 31.01.2020, pidstava – 34-2020-p. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF>
- Pro misceve samovryaduvannya v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 21.05.1997 № 280/97-VR v redakcii від 23.07.2020, pidstava – 805-IX. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
- Pro organy samovryaduvannya naselennya : Zakon Ukrainy vid 11.07.2001 № 2625-III v redakcii від 01.01.2020, pidstava – 2671-VIII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14#Text>
- Pro shvalennya Konceptii reformuvannya misceвого samovryaduvannya ta terytorialnoyi organizacii vlady v Ukraini : Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy; Konceptiya від 01.04.2014 № 333-p. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>
- Pro spivrobotnytctvo terytorialnyh gromad : Zakon Ukrainy vid 17.06.2014 № 1518-VII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>
- Pro shvalennya Konceptiyi rosvytku silskyh terytorii : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23.09.2015 № 995-r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80#Text>
- Rossoha, Volodymyr, Plotnikova, Maria (2019). Rozvytok silskyh terytoriy Ukrainy v umovah decentralizaciyi upravlinnya: stan, problemy, perspektyvy. *Ekonomichnyi dyskurs* : Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal. Vypusk 4. P. 41–53 [in Ukrainian].
- Rossoha, Volodymyr, Pronko, Lyudmyla (2017). Obyednannia silskyh gromad yak chynnyk rosvytku zemelnyh vidnosyn. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannya nauky i praktyky*. № 9. P. 124–135. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2017_9_12
- Ryabokon, V. P. (2020). Decentralizaciya – shlyah do rozvytku silskyh terytoriy v Ukraini. *Ekonomika APK*. № 1. P. 6–17. Retrieved from: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202001006>
- Ryabokon, V. P. (2019). Formuvannya stiykoyi silskoyi poselenskojy merezhi ta obiednanyh terytorialnyh gromad. *Ekonomika APK*. № 2. P. 6–18. Retrieved from: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201902006>
- Talavyria, M. P., Gorai, A. O. (2018). Rozvytok silskyh terutoriy v umovah decentralizaciyi. *Ekonomika APK*. № 11. P. 75–79. Retrieved from: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201811075>
- Terytorialna gromada yak bazova lanka administratyvno-terytorialnogo ustroyu Ukrainy: problem ta perspektyvy reformuvannya. Kyiv : NISD, 2016. 61 p. Retrieved from: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-02/AD-Teritor_alna-gromada-103fe.pdf
- Tytarenko, Tetyana (2015). Deyaki aspekty upravlinnya zemelnymy vidnosynamy v umovah decentralizaciyi vlady. *Upravlinnya innovaciynym rozvytkom terytoriy* : materialy nauk.-pract. konf. za mizhnar. uchastyu, Dnipropetrovsk, 30 zhovt. – 30 lystop. 2015 r. / za zag. red. Yu. P. Sharova. Dnipropetrovsk : DRIDU NADU. P. 255–257 [in Ukrainian].

Територіальна громада як базова ланка адміністративно-територіального устрою України: проблеми та перспективи реформування. Київ : НІСД, 2016. 61 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-02/AD-Teritor_alna-gromada-103fe.pdf (дата звернення: 11.07.2020).

Титаренко Тетяна. Деякі аспекти управління земельними відносинами в умовах децентралізації влади. *Управління інноваційним розвитком територій* : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Дніпропетровськ, 30 жовт. – 30 листоп. 2015 р. / за заг. ред. Ю. П. Шарова. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2015. С. 255–257.

Польська Людмила Олександрівна,
аспірант кафедри менеджменту,
публічного управління та адміністрування,
Дніпровський державний аграрно-економічний
університет,
49600, Україна, м. Дніпро, вул. Сергія Єфремова, 25

Цитування: Польська Л. О. Земельна децентралізація як основа фінансової спроможності та сталого розвитку сільських територіальних громад. *Вісн. НАДУ. Серія «Державне управління»*. 2020. № 3 (98). С. 77–85.

Стаття надійшла: 18.08.2020

Схвалено до друку: 15.09.2020

Polska, Lyudmyla O.,
Ph.D student of the Department of Management and
Public Administration, Dnipro State Agrarian
and Economic University,
25, Sergiy Yefremov St., Dnipro, 49600, Ukraine
E-mail: mila8118@meta.ua
<http://orcid.org/0000-0001-9868-2326>

Citation: Polska, L. O. (2020). Zemelna detsentralizatsiia yak osnova finansovoi sprovmozhnosti ta staloho rozvytku silskykh terytorialnykh hromad [Land decentralization as the basis of financial capacity and sustainable development of rural territorial communities]. *Bulletin of the NAPA. Series «Public Administration»*. Is. 3 (98). P. 77–85 [in Ukrainian].

Article arrived: 18.08.2020

Accepted: 15.09.2020